

Spesialundervisning og tilrettelegging i grunnskolen: Hvem gjør hva?

God tilrettelegging og spesialundervisning forutsetter at skolen samarbeider godt med eleven, foreldrene og flere andre relevante aktører. Her finner dere oversikt over hvilke roller de ulike aktørene har.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 02.11.2022

Det varierer hvor mange og hvilke aktører som er involvert i oppfølgingen av en elev.

Eleven

Elever i grunnskolen har både rett og plikt til å gå på skolen. Skolen skal legge til rette for læring for alle elever, og stimulere elevenes motivasjon, lærelyst og tro på egen mestring. Noen elever har behov for ekstra tilrettelegging og spesialpedagogiske tiltak for å oppnå dette.

Elever som ikke har eller kan få tilfredstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning. Eleven har da også rett til en individuell opplæringsplan (IOP).

Eleven har rett til å bli hørt i saker som angår seg selv, og har rett til økende grad av selvbestemmelse avhengig av alder og modenhet. Både foreldre, skolen og andre relevante aktører skal ta hensyn til hva eleven mener.

Når eleven har fylt 15 år er det eleven selv som samtykker før det blir gjort sakkyndig vurdering og før det blir fattet vedtak om å sette i gang spesialundervisning. Eleven kan som 15-åring også selv kreve at skolen undersøker et eventuelt behov for spesialundervisning. Likevel er det viktig å involvere foreldrene fram til eleven fyller 18 år.

Eleven skal involveres i alle fasene i en sak om spesialundervisning. Eleven har rett til å sette seg inn i innholdet i den sakkyndige vurderingen, og til å uttale seg før det blir gjort vedtak. Elever som har fylt 15 år

har rett til å klage på vedtak om spesialundervisning.

I alle handlinger som berører barn skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Foreldrene

Foreldrene er elevens viktigste støttespiller, og frem til eleven fyller 15 år skal de involveres i alle fasene i en sak om spesialundervisning. Foreldrene skal samtykke før det blir gjort sakkyndig vurdering og før det blir gjort vedtak om å sette i gang spesialundervisning.

Frem til eleven fyller 15 år kan foreldrene kreve at skolen foretar undersøkelser for å vurdere om deres barn har behov for spesialundervisning.

Foreldreansvaret gjelder frem til eleven er myndig, men når eleven blir 15 år er det eleven selv som skal samtykke. Dere bør likevel involvere foreldrene og legge til rette for et godt samarbeid, slik at de kan følge opp elevens faglige og sosiale utvikling.

Spesialundervisningstilbudet skal så langt det er mulig utformes i samarbeid med eleven og foreldrene. Det skal legges stor vekt på deres syn.

Foreldrene har rett til å klage på vedtak om spesialundervisning frem til eleven fyller 18 år.

Foreldre som lurer på om barnet deres har behov for spesialundervisning, kan ta kontakt med skolen og/eller den kommunale PP-tjenesten.

Skolen

Skolen har ansvar for å fange opp elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. Hvis en lærer er bekymret for en elevs utbytte av opplæringen, skal læreren melde fra om dette til rektor.

Skolen skal vurdere og eventuelt prøve ut tiltak innenfor det ordinære opplæringstilbudet før det blir gjort sakkyndig vurdering. Skolen ved rektor avgjør om det skal gis spesialundervisning i form av et enkeltvedtak.

Skolen skal utarbeide en individuell opplæringsplan (IOP) for eleven på bakgrunn av enkeltvedtaket om spesialundervisning. En gang i året skal skolen utarbeide en skriftlig rapport over den opplæringen eleven har fått, og gi en vurdering av elevens

utvikling. Utviklingen skal vurderes ut fra målene som er satt i elevens IOP.

Skolen må sørge for at foreldrene og eleven involveres i alle deler av prosessen, og legge stor vekt på deres syn. For at foreldrene skal kunne følge opp elevens faglige og sosiale utvikling er det viktig at det er god kontakt mellom hjem og skole. Skolen skal samarbeide med foreldrene. Det er viktig å involvere foreldrene fram til eleven fyller 18 år.

PP-tjenesten

Hver kommune har en PP-tjeneste (pedagogisk-psykologisk tjeneste) som følger opp elever i grunnskolen. PP-tjenesten skal hjelpe skolene i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov. Det er også PP-tjenesten som gjør en sakkyndig vurdering av elevens særlige behov.

Elever over 15 år, foreldre, skoler og andre tverrfaglige tjenester kan ta kontakt med PP-tjenesten for råd og veiledning. Det er mulig å drøfte bekymringer med PP-tjenesten anonymt før en eventuell henvisning. Det er vanligvis skolen som sender henvisning til PP-tjenesten. Foreldrene eller eleven må samtykke i henvisningen, og eleven skal bli hørt.

PP-tjenesten kan samarbeide tverrfaglig på lokalt nivå, for eksempel med helsetjenesten eller barneverntjenesten, og på statlig nivå med for eksempel Statped eller spesialisthelsetjenesten.

Skoleeier

Skoleeier er enten kommunen eller styret for de private skolene. Som skoleeier har kommunen og private eiere plikt til å sørge for grunnskoleopplæring etter opplæringsloven og tilhørende forskrifter.

Det er skoleeier som har myndighet til å fatte enkeltvedtak om spesialundervisning. Kommunene og fylkeskommunene kan fatte enkeltvedtaket selv, men kan også velge å delegerer myndigheten til å treffe enkeltvedtak om spesialundervisning til skolen ved rektor.

Selv om skoleeier har delegert sin myndighet til skolen ved rektor er det likevel alltid skoleeier som har det overordnede ansvaret.

Skoleeier er ansvarlig for å føre internkontroll for å sikre at lover og forskrifter følges.

Statped

Statped er en statlig spesialpedagogisk støttetjeneste for kommuner og fylkeskommuner. De jobber for at barn og elever med varige og/eller omfattende behov for særskilt tilrettelegging får gode, tilpassede barnehage- og opplæringstilbud i inkluderende fellesskap.

Statped tilbyr tjenester og kompetanse knyttet til barn, unge og voksne med varige, omfattende og komplekse utfordringer med å sanse, kommunisere og lære.

Statpeds fagområder er

- syn
- hørsel
- ervervet hjerneskade
- kombinerte sansetap og døvblindhet
- tegnspråk
- alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

Statped kan i tillegg gi tjenester i særlig komplekse saker innenfor fagområdene sammensatte lærevansker og språk-/talevansker.

Det er vanligvis PP-tjenesten i kommunen eller fylkeskommunen som kan søke om tjenester fra Statped. PP-tjenesten bør alltid være involvert når Statped gir tjenester.

Skolehelsetjenesten

I skolehelsetjenesten kan elever få hjelp av helsesykepleier, og noen ganger også skolelege, fysioterapeut og psykolog.

Skolehelsetjenesten er ofte en viktig samarbeidspartner for eleven, foreldrene og skolen i saker som omhandler spesialundervisning. De har kompetanse på temaer som for eksempel

- fysisk og psykisk helse, søvn og søvnproblemer
- vennskap, tanker, følelser

- tristhet, krangling, mobbing
- familieforhold og problemer hjemme
- skolehverdag og fravær
- læringsvansker
- kropp, pubertet, prevensjon og kjønns sykdommer
- legning, kjønnsidentitet og kjærlighet

Når eleven er under 12 år, må helsepersonell i de fleste tilfeller snakke med foreldrene om samtalen med eleven. Når eleven er over 12 år, kan eleven be om at foreldrene ikke kontaktes. Det er likevel helsepersonell som vurderer.

Fastlegen

Fastlegen er en viktig samarbeidspartner i saker hvor elever kan ha behov for helse- eller spesialisthelsefaglig vurdering og/eller samarbeid.

Fastlegen hjelper til med å vurdere allmenmedisinske spørsmål og problemstillinger, og kan gi behandling eller råd og henvisning for videre hjelp. Fastlegen samarbeider med relevante aktører i saker som omhandler sine pasienter, og bidrar inn med kompetanse om barnets helsesituasjon og utviklingsmuligheter.

NAV Hjelpemiddelsentral

Noen elever har bruk for skolehjelpemidler for å kunne få likeverdige muligheter til lek, læring og utvikling.

NAV Hjelpemiddelsentral tildeler hjelpemidler og støtter foreldre, elever, skoler, kommuner og andre samarbeidspartnere med rådgivning, veiledning, opplæring, reparasjon og tilrettelegging av tekniske forhold knyttet til hjelpemidlene.

Ansatte ved NAV Hjelpemiddelsentral har kompetanse om

- funksjonsnedsettelse og konsekvensen av dem
- mulige løsninger på praktiske problemer
- hjelpemiddelprodukter som finnes på markedet
- tilpasningsmuligheter av/med hjelpemidler
- muligheter for reparasjon, vedlikehold og gjenbruk av hjelpemidlene

- tilrettelegging av miljøet som hjelpemidlet skal brukes i, både i hjemmet, i barnehagen og på fritiden

I skolen kan hjelpemidlene for eksempel hjelpe eleven å

- se
- høre
- kommunisere
- sitte
- gjøre skolearbeid
- forflytte seg
- planlegge og huske

Det er mulig for alle å henvende seg direkte til NAV Hjelpemiddelsentral, men det er i hovedsak foreldrene som selv søker om hjelpemidler. Det er vanlig at skolen, PP-tjenesten eller kommunens fysio- eller ergoterapeut hjelper til med søknaden ved behov.

[Finn din hjelpemiddelsentral](#)

Habiliteringstjenesten for barn og unge (HABU)

Alle barn og unge med funksjonsnedsettelse, utviklingsforstyrrelser eller kronisk sykdom kan ha rett til habilitering i spesialisthelsetjenesten. Det er fastlegen som, i samarbeid med foreldrene, henviser til HABU. Som regel er det gjort en tverrfaglig vurdering i kommunen før henvisning.

HABU er et tverrfaglig spesialisthelsefaglig tjenestetilbud, som gjerne består av barneleger, psykologer, fysioterapeuter, ergoterapeuter, vernepleiere, spesialpedagoger, logoped, barnevernspedagog og sosionom. Gjennom habilitering og rehabilitering hjelper HABU er å hjelpe barna til best mulig utvikling og fungering, ut fra deres egne forutsetninger.

HABU kan gi veiledning til eleven, familien og lokale fagpersoner, tilby kurs og delta i ansvarsgruppemøter og samarbeidsmøter. HABU bidrar ofte i utarbeidelsen av individuell plan (IP).

For dere som jobber i skolen kan HABU være en viktig samarbeidspartner når dere skal gi et godt tilrettelagt skoletilbud til elever med funksjonsnedsettelse, utviklingsforstyrrelse eller kronisk sykdom.

Barne- og Ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP)

Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP) er en del av spesialisthelsetjenesten, og er et tilbud for barn og unge under 18 år. Noen steder heter tilbudet BUPA.

På BUP jobber det psykologer, barnepsykiatere, familieterapeuter, kliniske pedagoger, kliniske sosionomer, psykiatriske sykepleiere eller andre yrkesgrupper.

BUP tilbyr

- spesialisert utredning og behandling til barn med sammensatte psykiske lidelser og tilstander
- samtaler med barn, elever og foreldre
- veiledning til foreldre og lokale fagpersoner

Andre spesialisthelsetjenester

Spesialisthelsetjeneste er en samlebetegnelse på helsetjenester som ikke er lagt til den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Spesialisthelsetjenesten skal diagnostisere, behandle og følge opp pasienter med akutte, alvorlige og kroniske sykdommer og helseplager.

Mange ulike spesialisthelsetilbud kan være viktige samarbeidspartnere i saker som omhandler tilrettelegging eller spesialpedagogisk hjelp. Dette er gjerne tjenester som har helt spesifikk kompetanse innenfor et fagområde.

Statsforvalteren

Statsforvalteren er klageinstans for vedtak om spesialundervisning.

Foreldre eller elever som vil klage på et enkeltvedtak, sender klagen til kommunen som har fattet vedtaket. Hvis kommunen ikke gir medhold i klagen, blir den automatisk sendt til statsforvalteren for endelig behandling.

Foreldrene eller eleven kan klage både på avslag på spesialpedagogisk hjelp, på innholdet i vedtaket om spesialpedagogisk hjelp, saksbehandlingen og på

manglende oppfyllelse av vedtaket.

Barnevernet

Barn og unge har behov for omsorg, for å leke, lære, utvikle seg og mestre livet sitt. Alle foreldre kan en eller annen gang i livet komme i en vanskelig livssituasjon, hvor de har behov for hjelp og støtte til å ivareta sitt barns omsorgsbehov. I slike tilfeller har barnevernet et ansvar for å hjelpe familien.

Barnevernet kan være en viktig samarbeidspartner når elever har behov for spesialundervisning. Barnevernet har kompetanse til å hjelpe familien når de står i vanskelige situasjoner.

Barnevernet har som hovedoppgave å forebygge at barn og unge utsettes for omsorgssvikt eller utvikler atferdsvansker. De bidrar til samarbeid og samordning med andre offentlige aktører, og iverksetter hjelpetiltak for barn og barnefamilier som trenger det. Målet med hjelpetiltakene er å bidra til positiv endring hos eleven eller i familien. De fleste som får hjelp av barnevernet, mottar hjelpetiltak i hjemmet. Hjelpetiltakene skal være med på å øke foreldrekompetansen, kompensere for mangler i omsorgen eller avlaste foreldrene.

Eksempler på hjelpetiltak er

- familierådgivning og veiledning
- støttekontakt
- besøkshjem

Alle kan ta kontakt med barnevernet og det er mulig å drøfte saker med dem anonymt. Alle som jobber med barn og unge har også en individuell plikt til å melde bekymringer til barnevernet.